

ЗАСНОВНИКИ:
Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника
та ТОВ «Антросвіт»

Головний редактор
Дмитро Лебедь

Відповідальний секретар
Валентина Rogozinska

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Н.М. Бібік, д. пед. н.
Г.В. Бітківська, к. пед. н.
А.І. Богосвятська, к. філол. н.
О.І. Бульвінська, к. пед. н.
Є.М. Васильєв, к. філол. н.
М.С. Вашуленко, д. пед. н.
В.В. Гладишев, д. пед. н.
Р.Б. Голод, д. філол. н.
А.І. Гурдуз, к. філол. н.
С.О. Жила, д. пед. н.
З.В. Кирилук, д. філол. н.
Ю.І. Ковбасенко, к. філол. н.
І.В. Козлик, д. філол. н.
М.Г. Кудрявцев, д. філол. н.
А.М. Мартинець, к. пед. н.
Т.П. Матюшкіна, к. пед. н.
В.М. Назарець, к. філол. н.
Д.С. Наливайко, д. філол. н.
О.М. Ніколенко, д. філол. н.
Р.Р. Петронговський, к. пед. н.
А.Л. Ситченко, д. пед. н.
О.В. Слоньовська, к. філол. н.
К. В. Таранік-Ткачук, к. пед. н.
С.І. Хороб, д. філол. н.
Р.Ш. Чілачава, д. філол. н.
Л.М. Шкаруба, к. філол. н.
Л. П. Юлдашева, к. філол. н.

Методисти:

К.Н. Баліна, Н.І. Белей,
О.П. Борківська, О.О. Гузь, Л.С. Зіневич,
І.О. Ткач, І.А. Хроменко, І.Г. Ціко

Літературний редактор
Ірина Мокреєва

Веб-сайт: ZL.KIEV.UA

050-93-717-78

E-mail: antrosvit@ukr.net

Індекс видання 90230

ЗМІСТ

Громадське обговорення проєкту Державного стандарту базової середньої освіти

- Ольга Гузь.** Шосте відкрите звернення педагогічної громадськості щодо проєкту Державного стандарту базової середньої освіти (2020). 4
- Ігор Ненько.** Інтеграція як поглинання літератури мовою. . . 5
- Ольга Ніколенко, Олена Ісаєва, Жанна Клименко.** Пропозиції щодо вдосконалення мовно-літературної галузі. . 6
- Олена Ревнищева.** Беззаконня? Про те, хто і як готував проєкт мовно-літературної галузі в новому Державному стандарті базової середньої освіти. 12
- Жанна Клименко.** Чому в проєкті Державного стандарту базової середньої освіти зникла літературна освіта?. 18
- Наталія Немировська, Світлана Кострець, Марина Вітко, Ольга Чоловська.** Письменникам і перекладачам від учителів України. *Відкритий лист.* 19
- Михайло Наєнко.** Новий лжестандарт середньої освіти, або плюс дебілізація всієї країни. 21
- Валентина Гаркавець.** Чому я не хочу інтегрованого курсу «Словесність» в українській школі?. 23
- Пропозиції учителів закладів загальної середньої освіти м. Кам'янця-Подільського та викладачів Кам'янця-Подільського національного університету імені Івана Огієнка щодо проєкту Державного стандарту базової середньої освіти (2020).** . . . 24
- Ольга Орлова.** Ласкаво просимо до світу антиутопії! Про проєкт нового Державного стандарту базової середньої освіти. 25
- Олена Семенюк.** Зупинімо знищення літературної освіти! . . 26
- Вікторія Туряниця.** Захисти художню літературу для дітей України! 27
- Людмила Юлдашева, Світлана Тихоненко.** Міжнародним партнерам України в галузі реформи середньої освіти. Звернення педагогів і науковців України щодо проєкту Державного стандарту базової середньої освіти (2020). . . . 28
- Людмила Юлдашева.** Когнітивний аналіз проєкту Державного стандарту базової середньої освіти (мовно-літературна галузь). 30
- Вікторія Макаренко.** Давайте залишимо дітям найкращі книжки України та світу! 36
- Звернення громадських організацій.** 37
- О.К.Бицько.** Що робити, або роздуми й почуття щодо проєкту Державного стандарту базової середньої освіти (2020). . . . 38
- Звернення учителів закладів загальної середньої освіти міста Хмільника Вінницької області щодо проєкту Державного стандарту базової середньої освіти (2020).** . . . 39
- Світлана Дячок.** Крик душі вчителя з Чортківщини щодо вірусу бездуховності. 40
- Ганна Токмань.** Художня література – зброя в боротьбі за державний суверенітет. 40

ЧОМУ В ПРОЄКТІ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗНИКЛА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА?

У проєкті нового **Державного стандарту базової середньої освіти**, оприлюдненому 4 березня 2020 р., фактично зникла літературна освіта. Складається враження, що його автори начебто намагалися замаскувати це зникнення, вписавши у вимоги до учнів, зокрема, і деякі з тих, що стосуються вивчення літератури. Однак аналіз усього матеріалу мовно-літературної галузі Держстандарту свідчить про те, що насправді ці вимоги становлять просто мізер в океані всього, що написано про освіту мовну. Безперечно, добре, що в документі надано величезної ваги вивченню державної мови, рідної та іноземних мов, так має і бути. Хоча щодо державної, то варто було б конкретизувати – **УКРАЇНСЬКА МОВА**. Водночас незрозуміло, чому проігноровано важливі читацькі вміння й навички, які формуються засобами художньої літератури. І не лише їх, а й національні та загальнолюдські цінності, уявлення про які складаються в ході опрацювання художньої літератури.

Літературна освіта сприяє формуванню гуманістичних поглядів особистості, розвитку критичного мислення, естетичного смаку та уяви, емоційного інтелекту й інтелекту любові, які так потрібні кожній людині в нашому буремному світі. Надзвичайно важливо, що художня література породжує емпатію, яка, за висловом сучасного англійського письменника Ніла Геймана, є інструментом, що «збирає людей разом і дає їм змогу поводитись не так, як поводитись самозакохані одинаки». А як же важливо українцям нині і завжди відчувати силу єдності! Крім того, література розширює світогляд людини, є потужним джерелом національної самоідентифікації та міжкультурної комунікації. Вивчення кращих зразків українського і зарубіжного письменств сприяє не лише пізнанню навколишнього світу, а й самопізнанню особистістю себе. Осмислення художніх творів дає могутній поштовх до фантазування, народження нових ідей, вияву і розвитку творчого начала особистості. Усі ці якості є важливими як для особистісного зростання, так і для глобального суспільного прогресу. Загальновідомо, що читання художніх творів значною мірою впливає і на збагачення мовлення людини, опанування державною, рідною та іноземними мовами. І що не менш важливо – художня література може бути психологічною підтримкою особистості в складних життєвих ситуаціях.

Слід не забувати про особливу місію української літератури і зарубіжної (як оригінальних шедеврів, так і україномовних перекладних) в духовному поступі нашого народу. Адже саме твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі

Українки, Василя Стуса, Йоганна Вольфганга Ґете, Ернеста Гемінґвея, Джорджа Орвелла та багатьох інших відіграли значну роль в історії національного опору тоталітарним системам, насаджуваним російською імперією і радянською владою. По суті художня література в її найкращих зразках стала для українців (і продовжує бути!) засобом боротьби за Незалежність, духовним мечем і щитом українського народу, символом національного відродження. У стандарті варто було б увиразнити, зокрема, і роль української перекладацької школи в цій довготривалій боротьбі. Отже, чи можна під час війни вилучати із Державного стандарту літературну освіту, яка є могутнім чинником виховання учнів? Автори проєкту або не розуміють цього, або навмисно зробили такий крок, аби остаточно знищити обидва шкільні предмети – українську літературу і зарубіжну. Що ж саме про це свідчить?

По-перше, жодного разу в тексті проєкту не зустрічаємо понять УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА і ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА. Тобто в Держстандарті просто не передбачено вивчення конкретно української і конкретно зарубіжної літератур. Адже поняття оригінальна і перекладна не є тотожними попередньо названим складникам літературної освіти. Яка саме оригінальна? Яка перекладна? Значить, будь-хто може розуміти під цими поняттями будь-що, наприклад, ту ж російську літературу. На стратегічній сесії з питань розроблення держстандартів, що відбулася 16 грудня 2019 р., ми з Наталією Рудницькою вказували на необхідність наявності в проєкті назви цих важливих складників літературної освіти. Також наголошували на потребі розширення літературного компонента і недоцільності нівелювання значення літературної освіти. Про це ж писали в нашому листі, адресованому генеральному директору Директорату дошкільної та шкільної освіти МОН України Андрію Осмоловському і розробникам проєкту (лист оприлюднено у Фейсбучі 22 грудня 2019 р. у групі «Українська філологічна тріада», його можна побачити за такою адресою: <https://www.facebook.com/groups/538326086373403/permalink/1185595871646418/>). Однак наші зауваження були проігноровані колективом стандартотворців.

По-друге, у розділі «Знання (державна мова, рідна мова (у разі відмінності від державної)) художня література як змістова лінія взагалі відсутня. І лише окремі натяки на вивчення літературних творів знаходимо в змістовій лінії «Текст/медіатекст»: «Літературні твори (оригінальні

й перекладні). Роди і жанри літератури. Літературні напрями й течії. Літературно-мистецькі епохи. Художній образ. Емоційний стан і вчинки персонажів, характери. Читацький досвід. Емоційний стан читача. Естетична цінність. Індивідуальний стиль». Це все!

По-третє, у проєкті знівельовано потенціал вивчення художньої літератури у формуванні ключових компетентностей. Наприклад, не вказано на значення її вивчення для формування екологічної компетентності (хоча чимало письменників були і є активними захисниками довкілля), громадянської і соціальної (відомо, що література є потужним джерелом громадянської освіти і скарбницею соціального досвіду людства). Навіть проігноровано роль української і зарубіжної літератур у плеканні культурної компетентності учня, незважаючи на те, що художні твори – це не що інше, як справжні скарбниці культури, і національної, і світової. **Обидва літературні курси є ідеологічно важливими україноцентричними предметами, спрямованими на формування української ідентичності учнів і захист незалежної державності України. Де в стандарті увиразнено роль української і зарубіжної літератур у системі національно-патріотичного виховання сучасних учнів?**

По-четверте, в ретельно розписаних додатках (на нашу думку, така надмірна деталізація взагалі зайва в Держстандарті, це завдання навчальних програм) **не представлено систему знань, умінь і ціннісних орієнтацій, спрямовану на формування літературної компетентності учня, яка є неодмінним складником більш широкої компетентності – читацької.** Є лише поодинокі натяки на залучення літературних творів до навчального процесу. По суті додаток спрямовує не на вивчення літератури як такої, а переважно на ілюстрування мовознавчих тем окремими прикладами з художніх творів. Такий підхід певною мірою нагадує події першої половини ХХ століття, коли з 1924 року вивчення української літератури в школах УРСР було спрямоване в русло так званої «комплексної системи».

Відповідно до неї, література в школі за тих часів втратила своє значення як окремий предмет, а до художніх творів зверталися лише як до службового матеріалу для ілюстрування суспільствознавчих тем. Автори проєкту, звісно, не зайшли так далеко, але значне переважання мовного компонента галузі над літературним і явно тенденційне формулювання вимог до учнів свідчать про те, що вони не врахували широкий освітній потенціал шкільних літературних курсів.

За результатами експертного обговорення в МОН України (19.02.2020) проєкту Держстандарту базової середньої освіти професори Ольга Ніколенко, Олена Ісаєва, Жанна Клименко підготували правки до мовно-літературної галузі, які було надано робочій групі. Ознайомитися з цими правками можна за посиланням: https://zl.kiev.ua/shhob-ne-zagubyty-hudozhnyu-literaturu-ukrayinsku-zarubizhnu-v-protsesi-osvitnih-reform/?fbclid=IwAR2J1HxqCdDoiEn2Jr9LWSbcQRPNtjtrP0yFJnqETgyT_eKiDw8fh4p2TE Проте ці пропозиції, як і попередні, були фактично проігноровані, із зазначених правок у проєкт потрапив лише дріб'язок.

У результаті з погляду літературної освіти маємо найгірший за часи незалежної України проєкт Держстандарту. Складається враження, що його автори думали насамперед не про збереження кращих вітчизняних традицій та розумне поєднання їх із інноваціями, а про закладення фундаменту для знищення обох літературних предметів та інтеграції в один предмет мови і літератури. Чи не тому в розглядуваному проєкті художня література опинилася на задвірках, як бідна служниця, якій немає місця в храмі шкільної освіти? І чи не тому автори проєкту, хоча і назвали галузь мовно-літературною, фактично проігнорували цінні ресурси літературного компонента, а відповідно і роль шкільного вивчення літератури у формуванні особистості сучасного українського школяра?

Жанна Клименко,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри методики викладання
світової літератури НПУ імені М.П.Драгоманова

ПИСЬМЕННИКАМ І ПЕРЕКЛАДАЧАМ ВІД УЧИТЕЛІВ УКРАЇНИ

Відкритий лист

Шановні письменники й перекладачі!

Ви – цвіт української нації, совість нації, голос нації. Ми, вчителі української мови та літератури, зарубіжної літератури, завжди стояли в обороні Слова й пропагували художню літературу України та світу, роками прилучали нашу молодь до читання,

щоб вона була справді свідомою, вільною, мислячою. Ми шануємо вашу творчу працю, яка теж слугує розбудові духовного простору України.

Але сьогодні настала пора боронити художню літературу – українську та зарубіжну! І наших, учительських, сил тут замало. Тому ми вимушені звернутися до вас, шановні письменники й перекладачі, по допомогу.